

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТІ ГУДВІЛУ

Т.В.Савчук

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ,
вул. Карпатська, 15, тел. (0342)727117, e-mail: oa@iung.edu.ua

Анотація. Розглядаються різні підходи до визначення економічної суті гудвілу. Проаналізовано основні вимоги до визнання нематеріального активу як окремого об'єкту обліку. Вказано, за яких умов гудвіл є активом для підприємства. Обґрунтовані і конкретизовані причини, через які гудвіл не може визнаватись нематеріальним активом. Досліджено причини виникнення гудвілу. Вказані різні підходи до його оцінювання при визнанні. Систематизовано і узагальнено існуючі підходи до класифікації гудвілу. Визначено вплив класифікації гудвілу на його подальший облік.

Ключові слова: гудвіл, нематеріальний актив, чисті активи, негативний і позитивний гудвіл, внутрішньо генерований гудвіл.

Аннотация. Рассматриваются различные подходы к определению экономической сути гудвила. Проанализированы основные требования к признанию нематериального актива как отдельного объекта учета. Указано, при каких условиях гудвилл считается активом для предприятия. Обоснованы и конкретизированы причины, из – за которых гудвилл не может признаваться нематериальным активом. Исследованы причины возникновения гудвила. Указаны различные подходы к его оценке при признании. Систематизированы и обобщены существующие подходы к классификации гудвила. Определено влияние классификации гудвила на его последующий учет.

Ключевые слова: гудвилл, нематериальный актив, чистые активы, негативный и положительный гудвилл, внутренний гудвилл.

Abstract. Different approaches to the economic nature of goodwill are considered. The basic requirements for the recognition of an intangible asset as a separate accounting object have been analyzed. The conditions under which goodwill is an asset for the company are specified. Reasons due to which goodwill cannot be recognized as an intangible asset are justified and specified. The causes of goodwill are investigated. (the reasons of goodwill appearance are investigated). Different approaches to its assessment in recognizing are pointed (mentioned). Existing approaches to classification of goodwill are systematized and generalized. The influence of the classification of goodwill on its subsequent accounting is determined.

Keywords: goodwill, intangible asset, net assets, negative and positive goodwill, internally generated goodwill

В сучасних умовах глобалізації і розвитку економіки, зростання ролі науково-технологічних знань у суспільному виробництві відіграє все більше значення у створенні конкурентних переваг підприємства його інтелектуальний капітал, інноваційні технології, професійність вищого керівництва підприємства. Сучасна економіка вже давно визначається не тільки, і навіть не стільки, наявними основними засобами, як нематеріальними.

Успішне вирішення стратегічних завдань неможливе без використання результатів інтелектуальної власності та інших результатів творчої діяльності людини. Використання накопичених знань призводить до суттєвих змін у характері діяльності підприємства. В умовах насиченості ринку виробникам для забезпечення збуту своєї продукції вже недостатньо просто запропонувати її покупцям. Продавцям необхідно постійно вдосконалювати можливості пропонування, просування та реалізації своїх товарів, знаходити нові шляхи приваблення потенційних покупців. В цих умовах дієвими інструментами конкуренції стають нематеріальні активи. Наслідком таких зусиль стає зростання конкурентоспроможності підприємства і створення цілого ряду конкурентних переваг, які формують ділову репутацію підприємства. Як наслідок, все частіше виникає необхідність адекватного оцінювання і визнання гудвілу.

Нова економічна реальність ставить нові вимоги до облікової інформації, створює нові інформаційні запити, задоволення яких можливе тільки за умови створення нових підходів до формування достовірної, повної і надійної інформації для управління нематеріальними активами і гудвілом як об'єктами бухгалтерського обліку.

Питаннями визначення суті гудвілу і особливостей його обліку в своїх наукових працях займалися різні науковці. Це Бондар М.І., Голов С.Ф., Костюченко О.Е., Просвірина І.І., Уманців Г.В. та ряд інших.

Гудвіл не новий термін. Але не дивлячись на те, що вперше термін застосовується ще з 19 століття, ще і досі науковці не дійшли до однозначного трактування економічного змісту даного терміну. Одні у ототожнюють гудвіл з діловою репутацією, інші вважають гудвіл ширшою категорією.

Тому метою даної статті є дослідження економічної суті гудвілу та підходів до його визнання і оцінки.

Термін «гудвіл» вперше застосував англійський бухгалтер Ф. Мор у 1891 році, запропонувавши оцінювати його на основі генерованих ним додаткових доходів.

Вважається, що підприємство володіє гудвілом, якщо майбутні очікувані доходи від його діяльності перевищують середньо очікувані на ринку.

Гудвіл може виникати як результат взаємовідносин з клієнтами, побудованій політиці їх утримування і зацікавлення в тривалих взаємовідносинах і вироблення у них постійних уподобань; місця розташування підприємства, ефективного керівництва тощо, тобто наявних у підприємства певних властивих тільки йому прихованих або явних переваг перед конкурентами.

У гудвіла відсутні властивості фізичного предмета, але він має певну вартість, оскільки володіння і розпорядження ним дає певні права підприємству. Наприклад, право на одержання більшої майбутньої економічної вигоди, ніж приносять інші підприємства на ринку. Якщо цей потенційний приріст майбутньої економічної вигоди можна оцінити у вартісному вимірі гудвіл слід визнавати окремим активом в сумі потенційного перевищення очікуваної економічної вигоди для власника підприємства від інвестування саме в це підприємство.

Гудвіл може визнаватись тільки у випадку придбання чистих активів підприємства іншим власником за ціною більшою, ніж ринкова вартість цих чистих активів. Нагадаємо, що чисті активи – це різниця між вартістю активів підприємства і його зобов'язаннями. Іншими словами, чистими активами є саме те, що придбається новим власником при придбанні бізнесу. Купуючи все підприємство новому власнику дістаються всі його активи з одночасним переходом до нього також і обов'язку сплатити всі існуючі зобов'язання новопродбаного підприємства. Таким чином, чиста придбана вигода для нового власника вимірюється придбаними чистими активами.

Якщо купується недіючий бізнес з метою розпродажу його активів за роздрібними цінами, то малоімовірним є очікувати, що вартість придбання перевищить ринкову вартість придбаних чистих активів.

У випадку придбання діючого бізнесу з цілим рядом потенційних конкурентних переваг – вартість, яку готовий заплатити новий власник може (хоча не обов'язково) суттєво перевищити ринкову вартість чистих активів. І тільки в цьому випадку виникає гудвіл. В будь-якому випадку, вартість купівлі – продажу бізнесу, а отже і сам факт існування гудвілу і його вартість, майже завжди є результатом переговорів за врахування усіх існуючих чинників.

В обліку гудвіл виникає тільки у випадку придбання цілого існуючого бізнесу або його частини, а не окремих активів цього підприємства, оскільки саме в цьому випадку є об'єктивні докази фактичного існування гудвілу. Операції відображаються в обліку ґрунтуючись на об'єктивних доказах, а не суб'єктивних судженнях.

В разі ж придбання окремого активу вартість покупки теоретично може на основі суб'єктивних очікувань покупця бути визначена вище ринкової, але об'єктивних доказів існування внутрішніх переваг саме цього активу над подібними немає. Тому вважатиметься в цій ситуації, що покупець переплатив за актив і гудвіл визнаватись не буде. На нашу думку, щоб не завищити вартість придбаного активу в цій ситуації оприбуткувати його слід за вартістю не вище ринкової, а переплату визнати витратами періоду.

В подальшому гудвіл не амортизується, але підлягає тестуванню на можливе знецінення.

Дане тестування проводиться щороку, хоча за потреби можна і частіше, якщо змінюються обставини чи відбуваються події, що вказують на можливе знецінення гудвілу. Після первісного визнання покупець повинен оцінювати гудвіл, придбаний в результаті об'єднання бізнесу за його первісною вартістю (собівартістю) за вирахуванням накопичених збитків від зменшення корисності. Саме за такою оцінкою гудвіл відображається у балансі (Звіті про фінансовий стан). У випадку, якщо на дату балансу, гудвіл перестає відповідати ознакам активу, то його слід списати з перенесенням вартості на витрати періоду.

Визначення гудвілу в бухгалтерському обліку і в Податковому кодексі України відрізняються (таблиця 1).

Для вітчизняної економіки злиття чи об'єднання бізнесу на даний час швидше виняток, ніж звична практика. В світі такі операції зустрічаються набагато частіше і у різноманітніших фломах. Тому і визначення МСФЗ передбачає більшу варіантність підходів до визначення гудвілу ніж український аналог. Тим не менше, вітчизняний бухгалтерський підхід повністю відповідає міжнародному.

Інша справа з визначенням гудвілу з метою оподаткування. Якщо в бухгалтерському обліку гудвіл дорівнює різниці між вартістю придбання і справедливою вартістю придбаних чистих активів, то з метою оподаткування гудвілом вважається різниця між ринковою і балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу. Зобов'язання підприємства при цьому взагалі не враховуються, хоча на покупця вони переходять в обов'язковому порядку. Зрозуміло, що в тій самій операції придбання результат розрахунку гудвілу за бухгалтерським і податковим підходом буде різним. Тобто податковий кодекс оперує своїм нічим не виправданим і необґрунтованим порядком розрахунку, а тому одержаний результат важко назвати гудвілом в тому розумінні, яке використовується серед науковців. Впливу на витрати платника податку цей «гудвіл» мати не буде ні при придбанні, ні пізніше, тому тим більше не зрозуміло, навіщо потрібно було проводити підміну понять. Крім того, визначення Податкового кодексу України чітко ідентифікує гудвіл як нематеріальний актив, а це не так.

Таблиця 1 – Визначення гудвілу відповідно до нормативно-правової бухгалтерської бази

Джерело	Визначення
ПСБО 19 «Об'єднання підприємств» (ст. 4) [6]	Гудвіл - перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання.
МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» (ст.32) [4]	Покупець визнає гудвіл станом на дату придбання, оцінений як перевищення а) над б) наведених далі: а) сукупна сума: і) переданої компенсації, оціненої відповідно до цього МСФЗ, який, як правило, вимагає справедливої вартості на дату придбання; іі) суми будь-якої неконтрольованої частки в об'єкті придбання, оціненої відповідно до МСФЗ; ііі) при поетапному об'єднанні бізнесу - справедливої вартості на дату придбання частки участі в капіталі, раніше утримуваної покупцем в об'єкті придбання. б) сальдо сум на дату придбання ідентифікованих придбаних активів і прийнятих зобов'язань, оцінених за справедливою вартістю
Податковий кодекс України (п. 14.1.40)	Гудвіл (вартість ділової репутації) - нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації і не враховується під час визначення витрат платника податку, щодо активів якого виник такий гудвіл;

Як відомо, облік нематеріальних активів в Україні визначається ПСБО 8 «Нематеріальні активи» [5] і його міжнародним відповідником МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» [3] (таблиця 2).

Таблиця 2 – Визначення нематеріальних активів

Джерело	Визначення
ПСБО 8 «Нематеріальні активи» (ст. 4)	Нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.
МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» (ст.8)	Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований.
Податковий кодекс України (п. 14.1.120)	Нематеріальні активи - право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами

Як бачимо, відмінностей у бухгалтерських підходах щодо визнання нематеріальних активів знову немає, що підтверджує близькість національних ПСБО з міжнародними стандартами фінансової звітності, на основі яких вони розроблялись.

З метою оподаткування підхід до визнання нематеріальних активів знову особливий. Податковий кодекс намагається дати вичерпний перелік можливих нематеріальних активів. На нашу думку це не зовсім виправдано, оскільки не обов'язково всі авторські і суміжні з ними права є результатом інтелектуальної власності. Крім того, податковий підхід, на відміну від бухгалтерського, обов'язковим вважає юридичне закріплення права, що міститься в нематеріальному активі, а це штучно звужує склад нематеріальних активів підприємства.

Всі нематеріальні активи є активами підприємства, а отже щодо них повинні виконуватись дві обов'язкові умови визнання активу:

- достовірна оцінка собівартості активу;
- існує ймовірність одержання підприємством майбутніх економічних вигід від активу.

В обліку активами визнаються тільки ті активи, вартість яких можна достовірно оцінити. Вартість гудвілу визначена в операції купівлі - продажу бізнесу можна вважати достовірно оціненою. Якщо спробувати оцінити внутрішньо створений гудвіл – тут виникають суттєві сумніви в достовірності такої оцінки, а саме тому такий гудвіл окремим об'єктом активів визнати неможливо.

Майбутня економічна вигода від використання нематеріального активу може вимірюватись величиною заробленого доходу від реалізації продукції (послуг), економії витрат чи в інший спосіб, зумовлений використанням даного об'єкта нематеріальних активів. Наприклад, ліцензія на право видобування корисних копалин забезпечує економію витрат.

Ймовірність одержання підприємством майбутніх економічних вигід від використання активу оцінює керівництво підприємства на основі всіх доступних свідчень на момент здійснення такого оцінювання. Ця ймовірність оцінюється на основі припущень, що відображають найкращу оцінку керівництва підприємства сукупності економічних умов, які будуть існувати впродовж всього терміну корисного використання активу. Такими свідченнями можуть вважатись результати дослідження ринку, бізнес-плани, техніко-економічне обґрунтування тощо.

Ймовірність одержання майбутніх економічних вигід прямо пов'язана з можливістю власника їх контролювати, тобто обмежити для інших доступ до цих економічних вигід. Підприємство звично може контролювати майбутні економічні вигоди, якщо має відповідні юридичні права (авторське право, патент, ліцензію тощо), які можна довести в судовому порядку. Разом з цим відсутність такого юридичного права ускладнює для власника можливість продемонструвати свій контроль над нематеріальним активом (наприклад, довести його в суді), але не означає неможливість визнання нематеріального активу. Якщо контроль власник може забезпечити іншим чином (наприклад, тримати у таємниці своє незареєстроване ноу-хау), відповідний нематеріальний актив можна визнати в обліку.

Гудвіл є частиною плати покупця при придбанні функціонуючого бізнесу чи його частини за очікувані майбутні економічні вигоди від діяльності цього бізнесу. Неможна окремо виокремити ту частину майбутньої економічної вигоди, які покупець очікує одержати саме від використання гудвілу, але без сумніву покупець їх обґрунтовано може очікувати через наявність певних конкурентних переваг у придбаного бізнесу. Тому, і ця умова визнання активу для гудвілу виконується.

Так як для гудвілу виконуються обидві обов'язкові умови визнання активу, гудвіл є активом для підприємства.

Тепер необхідно з'ясувати, яким саме активом є гудвіл, тобто чи є він нематеріальним.

Окремими ознаками для визнання активів підприємства нематеріальними відповідно до визначення відповідних стандартів є:

- немонетарність;
- відсутність матеріальної форми;
- можливість ідентифікації.

Немонетарними є всі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської і кредиторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей. Дійсно, всі нематеріальні активи є немонетарними нарівні з запасами, основними засобами і іншими матеріальними активами. Гудвіл теж є немонетарним.

Другою відмінною ознакою нематеріальних активів є відсутність матеріальної форми. Звично більшість нематеріальних активів мають певний матеріальний носій. Наприклад, програмне забезпечення може бути записане на диск чи флешку, право власності зафіксоване на паперовому свідоцтві. Але завжди первинним є не цей матеріальний носій, а нематеріальний компонент – інформація.

Гудвіл однозначно матеріальної форми немає, тому і ця ознака виконується.

Третьою обов'язковою рисою нематеріальних активів – можливість ідентифікації.

Відповідно до МСФЗ 38 актив є ідентифікованим, якщо він [3, п. 12]:

а) може бути відокремлений, тобто його можна відокремити або відділити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду або обміняти індивідуально або разом з пов'язаним з ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це, або

б) виникає внаслідок договірних або інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання, або ж від інших прав та зобов'язань.

Ця ознака для гудвілу не виконується. Гудвіл, на відміну від ідентифікованих активів, неможна окремо продати, обміняти чи здати в оренду.

Тому саме через неможливість ідентифікації гудвіл, що виникає як результат об'єднання бізнесу, відрізняється від ідентифікованого нематеріального активу, а тому не може визнаватись нематеріальним активом. Гудвіл слід визнавати окремим необоротним активом, але в жодному разі не нематеріальним.

Глибше зрозуміти економічний зміст гудвілу можна за допомогою аналізу існуючих класифікацій (рисунки 1).

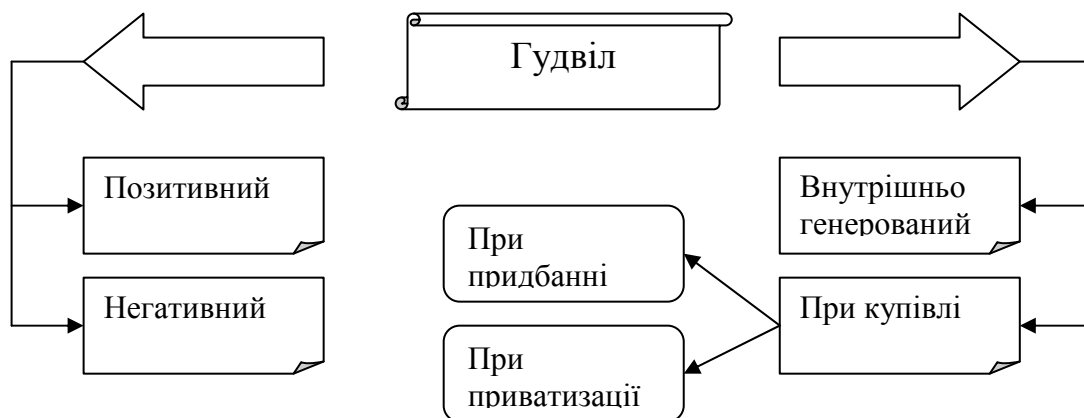

Рисунок 1 – Класифікація гудвілу

Залежно від ціни придбання гудвіл може бути як позитивний, так і негативний.

Позитивний гудвіл є додатковою ціною, що її готовий покупець сплатити понад справедливую вартість чистих активів придбаного підприємства.

Негативний виникає у випадку, якщо ціна придбання є нижчою за справедливую вартість придбаних чистих активів і дорівнює вартості перевищення частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань над вартістю їх придбання на дату покупки.

Виходячи з принципу обережності позитивний гудвіл визнається окремим активом, а негативний окремо в обліку не відображається, а одразу при придбанні списується на доходи.

Розрізняють також внутрішньо генерований гудвіл і гудвіл при купівлі. Якщо гудвіл при купівлі виникає у випадку придбання покупцем існуючого бізнесу повністю чи його частки, то внутрішньо генерований гудвіл виникає як наслідок створення внутрішніх конкурентних переваг підприємства. У зв'язку зі складністю оцінювання і неможливістю достовірної оцінки внутрішньогенерований гудвіл окремим об'єктом в обліку не визнається.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2] в Україні розрізняють гудвіл при придбанні і гудвіл при приватизації. Гудвіл при придбанні виникає при придбанні іншого підприємства чи його частини. Гудвіл при приватизації відображають підприємства державного і комунального секторів економіки відповідно до Положення про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної, комунальної власності, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 19.12.2006 N 1213.

Гудвіл звично характеризує ділову репутацію підприємства як сукупність чинників, що забезпечують можливість для власника одержати надприбуток. До таких чинників можна віднести місцезнаходження підприємства, його клієнтську базу, кваліфікацію менеджерів тощо. Всі ці чинники враховуються при оцінюванні продажної вартості підприємства.

При цьому розрізняють «кошачу» і «собачу» ділову репутацію [1, с.658]. «Кошачою» є така ділова репутація, що залишається у підприємства і після зміни власника. На відміну від неї «собача» ділова репутація покидає підприємство разом з колишнім власником, якщо він захоче почати свій новий бізнес в новому місці. В основі такого підходу лежить спірне твердження про те, що кішки зберігають вірність місцю проживання, а не людям, а собаки довіряють більше людям, а не місцю проживання.

На нашу думку, не слід ототожнювати гудвіл з діловою репутацією. Ділову репутацію має кожен суб'єкт господарювання, яка заробляється ним щоденною діяльністю. Гудвіл же є вимірником цієї репутації, що оцінюється при купівлі – продажі підприємства. На етапі переговорів між покупцем і продавцем гудвіл вимірюється шляхом попередніх оцінок з метою визначення ціни підприємства.

Таким чином, гудвіл є складною економічною категорією. Він є активом підприємства, що виникає в обліку при купівлі-продажі підприємства як існуючого і функціонуючого бізнесу. Його величина є вимірником ділової репутації підприємства.

Гудвіл – це майбутні економічні вигоди, що виникають від активів, які не можуть бути індивідуально ідентифіковані і окремо визнані.

На дату придбання гудвіл визначається як різниця між вартістю об'єднання бізнесу і часткою покупця в чистій справедливій вартості ідентифікованих активів, зобов'язань і умовних зобов'язань. Відповідно гудвілом є перевищення вартості об'єднання (вартості придбання) над часткою покупця в чистій справедливій вартості ідентифікованих активів, зобов'язань і умовних зобов'язань. Саме в такій оцінці гудвіл визнається активом. В протилежному випадку має місце негативний гудвіл, який окремо в обліку не визнається, а одразу списується на доходи.

В зв'язку з відсутністю ідентифікованості гудвіл не відноситься до нематеріальних активів.

Література

1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2008. – 1008 с.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. №291 [із змінами і допов., внесеними наказами М-ва фінансів України] / М-во фінансів України. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=293534
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс] / М-во фінансів України. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 3 «Об'єднання бізнесу» [Електронний ресурс] / М-во фінансів України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_006.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва фінансів України від 18.10.1999 р. № 242, [із змінами і допов., внесеними наказами М-ва фінансів України] / М-во фінансів України. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=340510&cat_id=293533
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва фінансів України від 7.07.1999 р. N 163 [із змінами і допов., внесеними наказами М-ва фінансів України] / М-во фінансів України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.

Стаття надійшла в редакцію 10.12.2014р.

Рекомендовано до друку к.е.н., проф. Орловою В.К.

УДК 336.71

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАНКІВ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

Л.С. Тришак

*ІФНТУНГ, 76019, м.Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, тел. (0342) 504574,
e-mail:fin@nung.edu.ua*

Анотація. У статті розглядаються історичні аспекти генезису банків з врахуванням вимог принципу історизму – одного з елементів діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів. На основі історико-економічної літератури здійснено теоретичний аналіз процесу виникнення та розвитку банківської діяльності, висвітлено та узагальнено теоретичні погляди українських економістів щодо формування цієї системи. Виділено основні етапи еволюції банків та банківської справи. Доведено, що багато проблем в банківській діяльності, як показує історичний досвід, в різні часи були подібними, а тому вивчення цього досвіду допоможе уникнути повторення минулих хиб в майбутньому. На основі здійсненого дослідження з'ясовано, що необхідність функціонування розвинутої, ефективної банківської системи обумовлена еволюцією фінансово-кредитних відносин. Результати дослідження історичних аспектів розвитку банківництва довели, що для розвитку ефективної банківської системи в Україні, з метою уникнення негативних помилок, що впливають на економічний розвиток держави при будь-яких змінах в теорії і практиці банківської справи, доцільно максимально враховувати історичні аспекти, щоб не допускати старих помилок та недоліків.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, банківська справа, банківська система, кредит, депозит.

Аннотация. В статье рассматриваются исторические аспекты генезиса банков с учетом требований принципа историзма - одного из элементов диалектического метода познания экономических явлений и процессов. На основе историко-экономической литературы осуществлен теоретический анализ процесса возникновения и развития банковского дела, освещены и обобщены теоретические взгляды украинских экономистов по формированию этой системы. Выделены основные этапы эволюции банков и банковского дела. Доказано, что многие проблемы в банковском деле, как показывает исторический опыт, в разное время были подобными, а потому изучение этого опыта поможет избежать повторения прошлых недостатков в будущем. На основе проведенного исследования установлено, что необходимость функционирования развитой, эффективной банковской системы обусловлена эволюцией финансово-кредитных отношений. Результаты исследования исторических аспектов развития банковского дела доказали, что для развития эффективной банковской системы в Украине, с целью избегания негативных ошибок, влияющих на экономическое развитие государства при любых изменениях в теории и практике